Lausunto/VNEUS
EU-erityisasiantuntija Lamminmäki

Päivämäärä: 3.10.2022

Lausunto asiassa E 117/2022 vp valtioneuvoston selvitys komission ehdotuksesta neuvoston täytäntöönpanopäätökseksi unionin talousarvion suojaamiseksi Unkarissa tapahtuneiden oikeusvaltion periaatteiden rikkomusten vuoksi

Täytäntöönpanopäätösehdotuksesta ja sen taustasta lyhyesti

Komissio käynnisti 27.4.2022 virallisesti ehdollisuusasetuksen (EU, Euratom) 2020/2092 6 artiklan mukaisen menettelyn toimittamalla Unkarille kirjallisen ilmoituksen, jossa se yksilöi Unkarin unionin talousarvion moitteettomaan varainhoitoon liittyviä oikeusvaltiopuutteita. Komissio ja Unkari ovat menettelyn käynnistämisen jälkeen käyneet ehdollisuusasetuksessa määritellyn menettelyn mukaista kirjeenvaihtoa, jonka sisältöä kuvataan seikkaperäisesti komission ehdotuksessa.

Komissio on menettelyn yhteydessä tuonut esille useita Unkarin julkisiin hankintamenettelyihin ja korruption torjuntaan liittyviä puutteita. Komission mukaan julkisiin hankintamenettelyihin liittyvien ongelmien toistuminen pitkällä aikavälillä osoittaa Unkarin viranomaisten järjestelmällistä kyvyttömyyttä tai haluttomuutta puuttua julkisia hankintoja koskevien lainvastaisten päätöksen tekemiseen, aiheuttaen näin merkittävän korruptioriskin. Komission näkemyksen mukaan korruptiontorjunnan viitekehyksessä ja etenkin korruptiorikosten tutkinnassa ja syyttämisessä on puutteita. Komission mukaan havaitut rikkomukset ja puutteet rikkovat oikeusvaltion eri periaatteita; oikeusvarmuutta, toimeenpanovallan mielivaltaisuuden kieltoa ja tehokasta oikeusturvaa. Osa havaituista rikkomuksista herättää myös toimivallan jakoon liittyviä huolia. Komission mukaan havaitut oikeusvaltion periaatteita rikkovat menettelyt vaikuttavat tai uhkaavat vakavasti vaikuttaa EU:n budjetin moitteettomaan varainhoitoon tai unionin taloudellisten etujen suojaamiseen.

Komission näkemyksen mukaan Unkarin menettelyn yhteydessä toimittamat vastaukset eivät ole riittävissä määrin vastanneet komission yksilöimiin havaintoihin ja puutteisiin. Unkari on kuitenkin menettelyn yhteydessä sitoutunut edistämään kaikkiaan 17 korjaavaa toimenpidettä. Komissio katsoo esitettyjen toimenpiteiden periaatteessa vastaavan julkisissa hankintamenettelyissä ja korruption torjunnassa havaittuihin heikkouksiin ja puutteisiin, mikäli ne pannaan täytäntöön tehokkaasti. Komissio kuitenkin toteaa, että sen on mahdotonta arvioida kattavasti suunniteltujen toimenpiteiden riittävyyttä ilman tarkempia tietoa näihin liittyvistä konkreettisista toimista ja ennen kuin avainuudistukset on pantu täytäntöön. Unkari on ilmoittanut, että sen on tarkoituksena saattaa korjaavat toimet täytäntöön 19.11.2022 mennessä. Tämän vuoksi komissio päätyi antamaan ehdotuksen neuvoston täytäntöönpanopäätökseksi 18.9.2022, mutta on tuonut esille näkemyksenään, että neuvoston tulisi hyödyntää ehdollisuusasetukseen sisältyvä mahdollisuus määräajan jatkon pidentämisestä kahdella kuukaudella.

Neuvoston tulisi hyväksyä täytäntöönpanopäätös lähtökohtaisesti kuukauden kuluessa (tässä tapauksessa viimeistään 19.10.) komission ehdotuksen vastaanottamisesta. Ehdollisuusastus mahdollistaa käsittelyn määräajan jatkamisen enintään kahdella kuukaudella. Päätös määräajan jatkamisesta tehdään yksinkertaisella enemmistöllä ja se tulee tehdä ennen 19.10. Mikäli määräaikaa jatketaan kahdella kuukaudella, tulisi asia ratkaista viimeistään 19.12.2022.

Nostoja valtioneuvoston kannasta

Valtioneuvosto pitää oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamista yhtenä keskeisenä edellytyksenä moitteettomalle varainhoidolle ja unionin rahoituksen tuloksellisuudelle. Komission tulee hyödyntää käytössään olevia unionin taloudellisten etujen ja oikeusvaltion suojaamiseksi tarkoitettuja työkaluja niiden tarkoituksen mukaisesti. Ehdollisuusasetuksen mukaisella menettelyllä voidaan odottaa olevan myös laajempaa ohjaavaa ja ennaltaehkäisevää vaikutusta.

Valtioneuvosto jakaa komission arvion siitä, että Unkarissa tapahtuneet oikeusvaltiorikkomukset vaikuttavat tai uhkaavat vakavasti vaikuttaa EU:n budjetin moitteettomaan varainhoitoon. Valtioneuvosto tukee komission näkemystä siitä, että unionin taloudellisten etujen suojaaminen edellyttää uskottavia ja tehokkaita korruption vastaisia toimenpiteitä ja asianmukaista julkisten hankintojen järjestelmää. Valtioneuvosto tukee komission ehdotusta neuvoston täytäntöönpanopäätökseksi. Valtioneuvosto pitää siinä ehdotettuja toimia rahoituksen keskeyttämiseksi eräistä koheesiopolitiikan alaisista rahoitusohjelmista sekä kieltoa oikeudellisista sitoumuksista tiettyjen toimijoiden osalta perusteltuina ja kannatettavina.

Valtioneuvosto katsoo komission tavoin, että ehdotuksen antamisen hetkellä Unkarin ehdottamat korjaavat toimenpiteet eivät täysin riittävällä tavalla vastaa komission havaitsemiin oikeusvaltiopuutteisiin. Valtioneuvosto pitää Unkarin esittämiä toimenpiteitä oikeansuuntaisina, mutta jakaa komission näkemyksen siitä, että toimien riittävyyttä ei voida arvioida ennen kuin niiden täytäntöönpanossa on tosiasiallisesti edetty. On tärkeää, että Unkari panee ehdottamansa korjaavat toimet tehokkaasti täytäntöön niin lainsäädännön kuin käytännön tasolla, täten voi olla perusteltua, että yhden kuukauden käsittelyn määräaikaa pidennettäisiin Unkarin korjaavien toimenpiteiden täytäntöönpanon asianmukaisen arvioinnin turvaamiseksi.